СИНЕЗА
Часопис за хуманистичке и друштвене науке

UDK 37.018.262:159.922.8.972-053.6

https://doi.org/10.63356/sin.2025.018

CC BY NC ND

Заступљеност васпитних стилова код родитеља према Миливојевићевом моделу

Оригинални научни чланак

Соња С. Каурин, Златко М. Павловић, Весна З. Цвјетиновић

Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале, Босна и Херцеговина

sonja.kaurin@ff.ues.rs.ba, zlatko.pavlovic@ff.ues.rs.ba, vesna.cvjetinovic@ff.ues.rs.ba

У раду су приказани резултати истраживања које је за циљ имало испитивање родитељских васпитних стилова. Реализовано је на узорку од 392 студента који су процјењивали васпитне стилове својих родитеља. Као основни мјерни инструмент примијењена је скала заснована на Миливојевићевом моделу родитељских васпитних стилова. Резултати сугеришу да приближно половина родитеља показује оптимални васпитни стил, око четвртине показује неки од васпитних стилова који су мање или више непожељни, док преостала четвртина има неки од васпитних стилова које, на основу примијењеног модела, нисмо успјели идентификовати. Генерално сличне тенденције важе и за процјене васпитних стилова мајки и за процјене васпитних стилова очева. Процјене испитаника различитог пола о васпитним стиловима родитеља се у основним цртама слажу и уклапају се у описане тенденције.

Кључне ријечи:
родитељски васпитни стилови, стилови васпитања, Миливојевићев мерцедес-модел, породично васпитање

Representation of parenting styles among parents according to Milivojević's model

Sonja S. Kaurin, Zlatko M. Pavlović, Vesna Z. Cvjetinović

University of East Sarajevo, Faculty of Philosophy Pale, Bosnia and Herzegovina

sonja.kaurin@ff.ues.rs.ba, zlatko.pavlovic@ff.ues.rs.ba, vesna.cvjetinovic@ff.ues.rs.ba

The paper presents the results of research on parenting styles. The aim of the research was to investigate the prevalence of parenting styles among mothers and fathers. The styles were measured based on students' assessments of their parents' parenting practices during their childhood (evaluating mothers and fathers separately). A total of 392 students participated, and a scale constructed according to Milivojević's model of parenting styles was used to measure these styles.

The results indicate that the optimal (balanced) parenting style is the most prevalent (approximately in half of the cases), while the various undesirable parenting styles are significantly less represented (collectively in about a quarter of the cases). The remaining quarter includes styles that are difficult to identify based on the applied model. This distribution of parenting styles is largely similar when it comes to assessments of both mothers' and fathers' styles. The described global distribution was observed based on assessments from both male and female respondents. Such results suggest a fairly high level of alignment between mothers and fathers in their parenting practices. The only notable difference registered was in the assessments regarding the use of criticism and punishment by fathers. Male respondents assessed that criticism and punishment from fathers were more present than female respondents did.

Key words:
parenting styles, upbringing styles, Milivojević's Mercedes-model, family upbringing

УВОД

Људи који су у прилици да васпитно дјелују разликују се према својим схватањима о најбољим начинима за то дјеловање, а онда и у конкретним васпитним поступцима. Различити су начини да се те разлике истражују и описују. Један од најкориснијих појмова у тој области је појам *стил васпитања*, а кад је ријеч о васпитању које се одвија у породици, онда је то појам *родитељски стил васпитања*, мада неки аутори доводе у питање оправданост овог другог појма. Тако Илић истиче да је адекватнији појам *породични стил васпитања*, будући да васпитну улогу у породици могу вршити и особе које дјетету нису родитељи (баке и дједови, маћехе и очуси, усвојиоци итд.) (Ilić, 2008).

У литератури се среће већи број одређења стила васпитања, а онда и родитељског стила васпитања. У одређењима родитељског стила васпитања истичу се особености васпитне дјелатности родитеља коју карактерише одређена досљедност. Некад се васпитна пракса родитеља одређује врло уопштено као њихова специфична понашања која они користе да би социјализовала своју дјецу (Darling & Steinberg 1993). Марина Матејевић каже да се под појмом родитељски стил васпитања могу подразумијевати: „[...] релативно доследни начини понашања родитеља, којим се успостављају укупни односи са децом“ (Матејевић, 2007, p. 58). Lacković-Grgin даје сљедеће одређење родитељског стила васпитања: „Синдром различитих поступака према детету, који се манифестују у низу животних ситуација интеракције родитеља и детета. Ти поступци имају тенденцију груписања у смислу доминације неких врста поступака што даје обележје целокупном родитељском понашању и разликује га од других“ (Lacković-Grgin, 1982, p. 144). Говорећи о родитељском стилу васпитања, Keresteš, Brković i Jagodić у први план стављају констелацију ставова које родитељи имају према дјеци и детерминишућу улогу коју ти ставови имају за емоционалну климу унутар које се одвијају родитељски васпитни поступци (Keresteš et al., 2012). Слично о родитељском васпитном стилу говоре Čudina–Obradović i Obradović, истичући да он обухвата типичне емоционалне ситуације које дају оквир унутар којег се остварују односи између родитеља и дјетета (Čudina–Obradović & Obradović, 2006).

Један од проблема у дефинисању родитељских стилова васпитања огледа се у томе што се дефиниције често ограничавају на родитељске реакције или њихове ставове. На овај проблем указује Илић истичући да се: „[...] стил породичног васпитања своди само на понашање родитеља, а занемарују се интеракције, комуникације, средства, динамизми, ефекти и остале компоненте породичног васпитања (Ilić, 2008, p. 11). Исти аутор наводи да неки аутори стилове васпитања одређују преко техника дисциплиновања као што је награђивање и кажњавање и каже да средства дисциплиновања нису једини сегменти стилова васпитања. Критикујући одређења стила породичног васпитања у којем се оно своди на неке његове ограничене аспекте уз

занемаривање осталих, Илић покушава дати обухватније одређење по коме је стил породичног васпитања: „[...] цјелокупност карактеристичних понашања, средстава, комуникација, односа, емоција, утицаја и осталих међузависно повезаних компоненти васпитног процеса условљеног васпитном филозофијом, склопом особина личности и педагошком културом родитеља, старатеља (или одговорне одрасле особе са којом дијете успоставља емоционални однос), добним и индивидуалним карактеристикама дјетета или адолесцента и битним обиљежјима породичног и друштвеног контекста“ (Ilić, 2008, p. 11).

Из наведених одређења види се да она на различите начине наглашавају карактеристике односа које родитељу успостављају са дјецом и начине како се према њима понашају. Уз то, нека одређења ове односе и понашања доводе у везу са факторима који су у њиховој основи као што су ставови, емоционална клима, васпитна филозофија и склоп особина родитеља, друштвени контекст итд.

Терминолошку ситуацију на овом плану компликује и то што различити аутори за означавање особеног карактера васпитног дјеловања родитеља користе више термина (нпр. васпитна атмосфера породице, васпитни ставови родитеља), не одређујући односе међу њима и њихов однос са појмом васпитни стил родитеља. Позивајући се на неке друге ауторе, уз став да је појам васпитна атмосфера породице превише неодређен, Марина Матејевић предлаже да се односи међу појмовима васпитни стил родитеља, васпитни ставови родитеља и васпитни поступци посматрају хијерархијски. Тако би на најнижем нивоу били васпитни поступци, они би произилазили из васпитних ставова родитеља, а ставове би обједињавао васпитни стил родитеља (Матејевић, 2007).

Такође треба узети у обзир појам који је у међународној научној заједници изворно употребљен за означавање разлика у остваривању васпитне интеракције родитеља са дјецом. Код истраживача који су били пионири истраживања у овој области половином 20. вијека уобичајена је употреба термина *Parenting styles*. У контексту поменутих Илићевих критика може се полемисати у којој мјери је термин *родитељски васпитни стилови* одговарајући превод термина *parenting styles*. Узимајући у обзир да је у домаћој педагошкој литератури уобичајено да се термин *родитељски васпитни стилови* користи у практично истом значењу у којем се користи термин *parenting styles*, ми смо га користили у том значењу, при чему треба имати на уму претходно поменуте терминолошке дилеме.

У зависности од критеријума од којих полазе, различити аутори дају различите класификације родитељских стилова васпитања. Један од старијих модела који се показао посебно корисним је модел развијен од Ерл Шафер [Erl Schaefer] (Schaefer, 1959). На основу анализе већег броја аспеката бриге мајке према дјетету свела их је на двије независне димензије: емоционалну димензију и димензију контроле. Полазећи од тог модела, Баумридова је

развила класификацију са три родитељска стила васпитања: ауторитарни, ауторитативни и попустљиви (Baumrind, 1968). У наредним деценијама развијене су и бројне друге класификације. У табели 1 приказан је преглед неких од класификација родитељских стилова васпитања. Уз неке корекције, ријеч је о прегледу који наводи Илић (Ilić, 2008, p. 12). Корекције се огледају у томе што су неки елементи изостављени или скраћени (описи критеријума класификације), док су неки проширени (додате су још неке класификације).

Табела 1

Класификације стилова родитељског васпитања

Извор	Критеријуми класификације	Стилови васпитања
Baumrind, 1971.	Полази од димензија: 1. емоционална топлина и разумијевање 2. захтјеви и контрола	1. ауторитаран 2. ауторитативан 3. попустљив
Maccoby & Martin, 1983.	Укрштање димензија: 1. захтјеви и контрола 2. емоционална топлина	1. ауторитативан 2. ауторитаран 3. пермисиван 4. занемарујући
Palacious et al., 1992.	Ниво подршке дјетету у развоју репрезентационих процеса	1. традиционални 2. модерни 3. парадоксални
Matejević, 2007.	Укрштање двије димензије: 1. димензија контроле 2. афективна димензија	1. ауторитарно-топли 2. ауторитарно-хладни 3. либерално-топли 4. либерално-хладни 4. демократски
Milivojević i sar., 2007.	Комбиновање три димензије: 1. захтјеви и очекивања 2. казне и критике 3. похвале и награде	1. оптимални 2. социјализирајући 3. размажујући 4. презаштићујући 5. занемарујући 6. злостављајући
Šindić, 2010	Проширује Миливојевићем модел и полази од двије димензије: 1. условност пажње и љубави 2. угодност, позитивност пажње и двије поддимензије: а) захтјеви б) интензитет и квалитет пажње	1. недовољно везујући а) социјално-овиснички б) злостављајући в) занемарујући 2. оптимално везујући а) конгруентни б) демократски в) уравнотежени 3. претјерано везујући а) манипулативни б) размажујући в) презаштићујући
Kuppens & Ceulemans, 2019.	Полази од три димензије: 1. родитељска подршка 2. контрола понашања 3. психолошка контрола	1. ауторитативни 2. позитивно ауторитативни 3. ауторитарни 4. игноришући

Пошто је наше истраживање засновано на класификацији коју су развили Миливојевић и сарадници (Milivojević et al., 2007), укратко ћемо описати ту класификацију. У том моделу полази се од чињенице да су родитељи у прилици да реагују на двије врсте понашања дјеце–на позитивне облике понашања (понашања која одобравају и прижељкују) и на негативне облике понашања (понашања која не одобравају). Родитељске реакције показују дјетету да је неко његово понашање пожељно (давањем похвала и награда), односно да је непожељно (путем критика и казни). Уз то родитељи дјетету за пожељна понашања предочавају и очекивани ниво резултата које у таквом понашању очекују да оно постигне (ниво захтјева које постављају пред дијете, односно очекивања која имају). Тако овај модел полази од три димензије: 1. очекивања и захтјеви; 2. похвале и награде; 3. критике и казне. Пошто је димензије приказао графички како је показано на Графикону 1, Миливојевић је модел назвао *Мерцедес модел* (приказ подсјећа на заштитни знак познатог произвођача аутомобила).

Графикон 1: Графички приказ димензија у мерцедес моделу

Свака од три димензије може бити присутна на три нивоа: недовољно, оптимално и превише (приказане су са три крака различите дужине). Бијели појас у графичком приказу означава границе оптималног нивоа, а шрафирани појасеви означавају зону *премало* и зону *превише*. У зависности од конфигурације заступљености ових димензија, Миливојевић разликује неколико родитељских васпитних стилова. Оптимални је такав код којег се све три димензије заступљене тако да се налазе у оптималној зони. У том случају се ради о уравнотеженом, избалансираном васпитном стилу. На графикону 1 је приказан стил којег карактеришу превисоки захтјеви које родитељи постављају пред дијете, уз претјерано присуство критика и казни, а премалу заступљеност похвала и награда.

Миливојевић и сарадници разликују сљедеће стилове васпитања (Milivojević et al., 2007):

1. *Претјерано социјализујући стил:*

Превисоки захтјеви, превише критика и казни, премало похвала и награда (приказан је на Графикону 1).

2. *Презаштитнички стил:*

Прениски захтјеви, премало критика и казни, оптималан ниво похвала и награда.

3. *Размажени стил*:

Прениски захтјеви, премало критика и казни, превише похвала и награда.

4. *Занемарујући стил*:

Прениски захтјеви, премало похвала и награда, критике и казне могу бити на прихватљивом нивоу.

5. *Злостављајући стил:*

Прениски захтјеви, премало похвала и награда, превише критика и казни.

6. *Оптимални стил*

Све три димензије су развијене унутар оптималних граница.

Миливојевић и сарадници упозоравају да се васпитање не може свести на неколико родитељских начина реаговања и њихове односе, што значи да модел представља својеврсно поједностављивање тако сложене појаве какво је васпитање. То је карактеристика сваког покушаја да се моделују сложене појаве и процеси стварности. Очито је да је број комбинација у нивоима заступљености ових димензија знатно већи од шест описаних (три димензије са три могућа нивоа на свакој). Миливојевић је модел развио на основу своје терапеутске праксе, па је идентификовао стилове који се најчешће срећу, који су најуочљивији.

Као сваки модел, и овај представља својеврсно редуковање појаве коју моделује. Из одређења појма родитељски васпитни стилови датог на почетку текста видљиво је да појам обухвата ширу област од три димензије родитељских реакција на дјечије понашање. Тога је свјестан и аутор модела, а и други аутори који су модел користили у својим истраживањима. Тако нпр. Александра Шиндић истиче да за истраживачке потребе може бити корисно проширити модел, што је она и учинила у свом истраживању (Šindić, 2010). У нашем истраживању држали смо се класичног Миливојевићевог модела.

Истраживања о заступљености родитељских васпитних стилова су бројна, али њихове резултате није увијек лако упоређивати због различитих класификација васпитних стилова од којих аутори полазе. На основу процјена ученика седмог разреда основне школе о васпитним стиловима њихових родитеља, Матејевић и Стојковић су добиле да је најзаступљенији пермисивни васпитни стил, затим ауторитарно-топли, па онда демократски васпитни стил. Најмање су заступљени занемарујући и одбацујући васпитни стил (Matejević & Stojković, 2012). Док нека истраживања говоре о томе да код родитеља доминира топло-попустљиви стил васпитања (Genc, 1994; Mihić &

Petrović, 2009), Павићевић и Крстић на узорку адолесцената добили су резултате према којима код очева доминира хладно-ограничавајући, а код мајки топло-ограничавајући стил (Pavićević & Krstić, 2013). Адолесценти у Србији процјењују да је родитељска топлина најприсутнији васпитни поступак, а да је родитељска контрола најмање изражена (Zuković et al., 2015).

Најчешће се срећу истраживања која полазе од подјеле стилова родитељског васпитања на ауторитативни, ауторитарни и пермисивни стил (Baumrind, 1991; Moilanen et al., 2014; Olivari et al., 2013). Редослијед у заступљености васпитних стилова родитеља (према процјени студената) је ауторитативни, затим ауторитарни и на крају пермисивни. (Conrade & Ho, 2001).

Адолесценти у Италији своје родитеље доживљавају као више ауторитативне него ауторитарне или пермисивне (Confalonieri et al., 2010). Заступљеност стилова васпитања код очева у кинеским породицама у Малезији је сљедећи: ауторитативни 37%, ауторитарни 34% и пермисивни 29% (Hong et al., 2012). На истраживању у Тирани утврђено је да је доминантни васпитни стил код родитеља ауторитативни (око половина случајева), па ауторитарни (нешто преко 45% случајева) и на крају занемарујући (око 3% случајева) (Kashahu et al., 2014).

Нека истраживања одступају од претходно наведених. Тако је у истраживању на Јамајци утврђено је да је најчешћи родитељски васпитни стил ауторитарни (Fearon & Saxon, 2013). На могућу зависност процјена о васпитним стиловима од културног контекста указују Оливари и сарадници (Olivari et al. 2015).

МЕТОДОЛОШКИ ДИО

Циљ истраживања[1] био је испитати студентске процјене о васпитним стиловима њихових родитеља као и слагање тих процјена које су они вршили за мајке и за очеве. Пошли смо од сљедећих претпоставки:

1. Оптимални (уравнотежени) васпитни стил ће доминирати у односу на остале, мање пожељне стилове;

2. Постојаће висок ниво усаглашености (подударања) у процјенама васпитних стилова мајки и васпитних стилова очева;

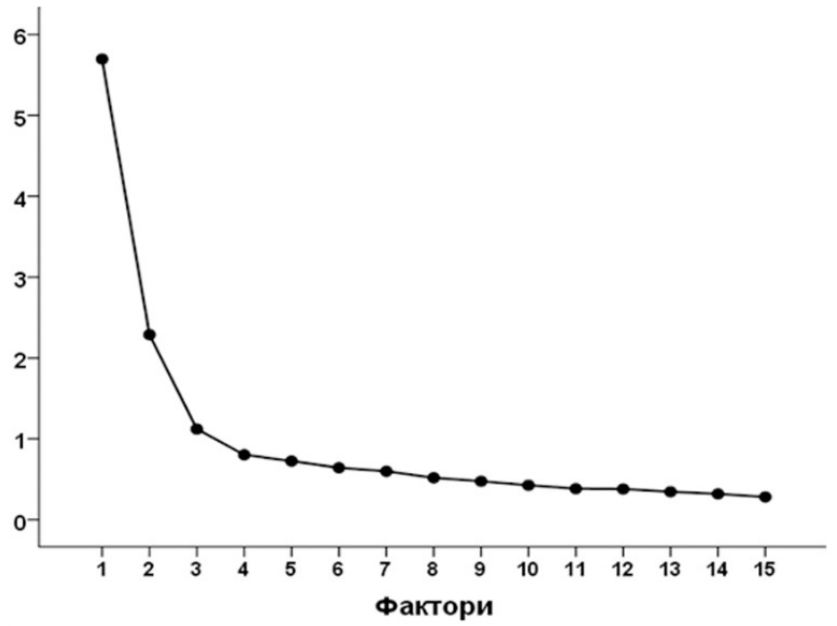
3. Процјене испитаника о разликама у васпитним поступцима према дјеци различитог пола неће се разликовати ни на једној од обухваћених димензија васпитних поступака.

Варијабле, истраживачке технике и инструменти

Поред неколико основних општих карактеристика испитаника, мјерене су њихове процјене о васпитним стиловима њихових родитеља. За потребе истраживања конструисали смо скалу за процјену родитељских васпитних

[1] Резултати приказани у овом раду представљају дио резултата добијених у једном обимнијем истраживању.

стилова полазећи од Миливојевићевог модела (Milivojević et al., 2007). Формулисали смо већи број описа родитељских васпитних поступака, при чему су се неки од тих поступака односили на очекивања и захтјеве, неки на похвале и награде, а неки на критике и казне. Уз опис сваког поступка приложена је седмостепена скала (од *никад* до *увијек*) на којој су испитаници процјењивали учесталост датог понашања, посебно за мајке, посебно за очеве. На мањем узорку испитаника провјерили смо карактеристике инструмента и број ставки смањили на 15 (по 5 ставки за сваку од три димензије). Ставке које су ушле у коначну верзију инструмента могу се видјети у прилогу. Упутство за попуњавање скале налази се у прилогу.

Графикон 2: Кателов тест одрона

Конрад и Хо су указали на један потенцијални методолошки недостатак код истраживања у којима се од испитаника тражи да процијене васпитне стилове који су заступљени код њихових родитеља (Conrade i Ho, 2001). Ако се у упутству не прецизира за који период живота врше процјену, може доћи до умањења квалитета података, јер нека истраживања показују да се родитељски стилови васпитања могу мијењати са одрастањем дјеце. У нашем инструменту смо назначили да се процјене врше за реаговања родитеља у вријеме када су испитаници били у вишим разредима основне школе.

Још један проблем који прати истраживања родитељских васпитних стилова је то што се истраживачи неријетко фокусирају на општи стил подразумијевајући да је он код оба родитеља мање-више исти или се баве васпитним стиловима мајки занемарујући очеве (Ge et al., 1996; Parke, 2000; Rohner &

Britner, 2002; Sentse et al., 2009). У нашем истраживању испитаници су процјењивали васпитне стилове посебно за мајке, посебно за очеве.

Слиједи приказ факторске структуре инструмента (подаци добијени у коначном истраживању, тј. на завршној верзији инструмента, на дијелу у којем су процјене вршене за васпитне стилове мајки).

Вриједност Кајзер-Мејер-Олкиновог показатеља била је .89 (више од .60), а Бартлетов тест сферичности био је статистички значајан (.000), што говори о подесности података за факторску анализу. Анализа главних компоненти потврдила је присуство три компоненте са латентним корјеновима већим од 1, а које објашњавају 37.97%, 15.25% и 7.47% варијансе (збирно 60.70%). Оправданост рјешења са три компоненте показује и Кателов тест одрона.

Урадили смо облимин ротацију фактора. У табели 2 приказани су резултати.

Табела 2

Матрица факторских тежина са облимин ротацијом за ставке скале за мјерење родитељских васпитних стилова (мајке)

Ставке	Факторске тежине		
	Компоненте		
	1	2	3
5. Ваш родитељ је очекивао да у школи будете међу најбољим ученицима.	**.78**	.06	-.12
2. Родитељ је пред Вас постављао циљеве које није било лако остварити.	**.71**	.02	.03
9. Колико год добро да сте нешто урадили, Ваш родитељ је сматрао да је то могло бар мало боље.	**.65**	-.06	.20
11. Имали сте осјећај да Ваш родитељ никад није задовољан вашим постигнућима.	**.55**	-.27	.25
13. Било је ситуација у којима је Ваш родитељ наводио другу дјецу као примјере не које се требате угледати.	**.53**	-.08	.29
6. Као награду за то што сте били добри, родитељ Вам је испуњавао неку Вашу жељу.	.24	**.84**	.06
4. За добар успјех у школи родитељ Вас је награђивао стварима или активностима које су Вам биле важне.	.31	**.80**	-.07
1. Када бисте урадили нешто добро, Ваш родитељ би вас похвалио.	-.19	**.73**	-.06
15. Ваш родитељ Вам је стављао до знања да је поносан на Вас.	-.25	**.68**	.01
8. И када и нечему не бисте успјели, Ваш родитељ би Вас похвалио што сте се потрудили.	-.31	**.67**	.04
3. Родитељ Вас је кажњавао када сте показивали непослушност.	-.17	.04	**.91**

14. Када бисте урадили нешто лоше, родитељ Вам је ускраћивао ствари или ситуације које су Вам биле важне.	.12	.04	**.78**
10. Било је ситуација када Вас је родитељ казнио, а да то није било сасвим заслужено.	.06	-.05	.73
12. За неку лошију оцјену у школи морали сте да саслушате критику од стране свог родитеља.	**.39**	.03	**.41**
7. Родитељ Вас је више критиковао за оно што урадите лоше него што Вас је хвалио за оно што урадите добро.	.34	-.32	**.40**

(Као значајне третиране су тежине веће од .35 - подебљане).

Први фактор конституише пет ставки које се односе на очекивања и захтјеве, други фактор пет ставки које се односе на похвале и награде, а трећи фактор пет ставки које се односе на критике и казне. Једино ставка 12 показује значајну тежину и на првом фактору (очекивања и захтјеви), али је она мања него тежина на трећем фактору (критике и казне).

Анализа дијела инструмента на којем су испитаници процјењивали васпитне стилове очева показао је готово идентичну структуру. Изузетак је била ставка *Родитељ Вас је више критиковао за оно што урадите лоше него што Вас је хвалио за оно што урадите добро* (показала је значајну тежину и на првом фактору, али мању него на трећем), као и ставка *За добар успјех у школи родитељ Вас је награђивао стварима или активностима које су Вам биле важне* (показала је значајну тежину и на првом фактору, али мању него на другом).

У складу са таквим резултатима, скалу смо подијелили на три дијела који дају три скора за три димензије родитељских васпитних поступака: захтјеви и очекивања (ставке 2, 5, 9, 11 и 13); похвале и награде (ставке 1, 4, 6, 8 и 15); критике и казне (ставке 3, 7, 10, 12 и 14).

У табели 3 приказани су Кронбах-алфа коефицијенти поузданости за те три скале.

Табела 3

Кронбах-алфа коефицијенти на скалама за мјерење родитељских васпитних стилова

	Захтјеви и очекивања	Похвале и награде	Критике и казне
Мајке	.80	.81	.80
Очеви	.71	.81	.79

Према скоровима које су испитаници остварили на три описане скале, разврставање према васпитним стиловима вршили смо тако што смо прво за сваку од скала одредили да ли скор испитаника спада у категорију *премало*, *оптимално* или *превише*. Разврставање испитаника према нивоу сваке од

три димензије (1. очекивања и захтјеви; 2. похвале и награде; 3. критике и казне) вршено је на начин приказан у табели 4.

Табела 4

Разврставање испитаника према нивоима на три димензије васпитних поступака

ниво	скална вриједност
премало	1–2.5
оптимално	2.6–5.4
превише	5.5–7

Тако су на свакој од три димензије у зону *премало* разврстани испитаници код којих је просјек њихових реакција на датој димензији у области никад и врло ријетко, у зону *превише* испитаници код којих је просјек реакција на датој димензији у области врло често и увијек, а у зону *оптимално* испитаници код којих је просјек реакција на датој димензији у области између ријетко и често, тј. код којих се одговори групишу у зони око одговора ни ријетко ни често.

Даље су испитаници разврстани на васпитне стилове према комбинацијама нивоа на три димензије васпитних поступака. На примјер, испитаник који је на димензији очекивања и захтјеви (О-З) био на нивоу превише, на димензији похвале и награде (П-Н) на нивоу премало и на нивоу критике и казне (К-К) на нивоу превише, добио је сљедећу комбинацију нивоа:

$$\underset{3}{\text{О-З}} \quad \underset{1}{\text{П-Н}} \quad \underset{3}{\text{К-К}}$$

У складу са Миливојевићевим описом васпитних стилова, такав испитаник је разврстан као испитаник са претјерано социјализујућим стилом. Бројеви су означавали нивое тако да 1 значи премало, 2 оптимално и 3 превише. Стилови васпитања одређени су према комбинацијама нивоа приказаним у табели 5.

Табела 5

Начин разврставања испитаника према васпитним стиловима

Васпитни стил	О-З	П-Н	К-К
Претјерано социјализујући	3	1	3
Размажени	1	3	1
Презаштитнички	1	2	1
Занемарујући	1	1	2
Злостављајући	1	1	3
Оптимални	2	2	2

Све остале комбинације разврстане су у категорију *неопредијељени стил*. Будући да је на описани начин превелики број испитаника разврстан у категорију неопредијељени стил, унијели смо корекцију тако што смо у категорију оптимални васпитни стил разврстали и оне испитанике који су на двије од три димензије имали оптимални ниво, док су на трећој имали ниво нешто изнад или испод оптималног. На тај начин смо у категорију оптимални васпитни стил разврстали и испитанике са *чистим* оптималним стилом и испитанике чији васпитни стил је прелазни према чистом оптималном стилу. Тако смо као испитанике са оптималним васпитним стилом разврстале и испитанике се комбинацијама нивоа на три посматране васпитне димензије приказаним у табели 6.

Табела 6

Комбинације нивоа заступљености димензија васпитних поступака које су такође сврстане у оптимални стил

О-З	П-Н	К-К
2	2	1
2	1	2
1	2	2
2	2	3
2	3	2
3	2	2

У обради података кориштена је корелациона анализа и t-тест.

Узорак

Истраживање је реализовано у октобру 2023. године на узорку од 392 студената Универзитета у Источном Сарајеву (Филозофски факултет, Економски факултет, Факултет физичког васпитања и спорта, Медицински факултет). Структура узорка према години студија била је сљедећа: прва 41.6%. друга 16.3%. трећа 19.9% и четврта 22.2%. Према полу структура узорка је сљедећа: женски 54.8%. мушки 45.2%. Приближно 1/4 и мајки и очева испитаника имали су више или високо образовање, а приближно 3/4 средње. Испитаници су инструменте попуњавали на часовима редовне наставе. Добијени резултати могу се генерализовати на популације сличних карактеристика (студенти, узраст 19–24 године, културни контекст карактеристичан за земље бивше Југославије).

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У табели 7 приказане су корелације између процјена испитаника на димензијама васпитних поступака њихових родитеља. Ознаке у свим табелама имају сљедећа значења: О-З очекивања и захтјеви; П-Н похвале и награде; К-К критике и казне; Ма- процјене за мајке; От- процјене за очеве.

Табела 7

Коефицијенти корелација између процјена на димензијама васпитних поступака за мајке и за очеве (женски испитаници горња половина ћелија; мушки испитаници доња половина ћелија).

	От О-З	**От П-Н**	**От К-К**
Ма О-З	**.778** (.00)	-.270 (.00)	.45 (.00)
	.62 (,00)	-.23 (,00)	.49 (,00)
Ма П-Н	-.21 (.00)	**.72** (.00)	-.25 (.00)
	-.13 (.10)	**.78** (.00)	-.10 (.22)
Ма К-К	.47 (.00)	-.31 (.00)	**.62** (.00)
	.45 (.00)	-.27 (.00)	**.71** (.00)

Бројеви у заградама представљају нивое значајности

Већина коефицијената корелације су статистички значајни, али је очито да високе вриједности имају само коефицијенти који се односе на везе међу истим димензијама код мајки и код очева (подебљани коефицијенти). У тим случајевима се између око 40% и око 50% варијансе једне варијабле може објаснити другом варијаблом. Ово говори о високом слагању у васпитним поступцима мајки и очева. Добијени су и нешто већи коефицијенти корелације између процјена за димензију очекивања и захтјеви код једног родитеља и процјена за димензију критике и казне код родитеља супротног пола.

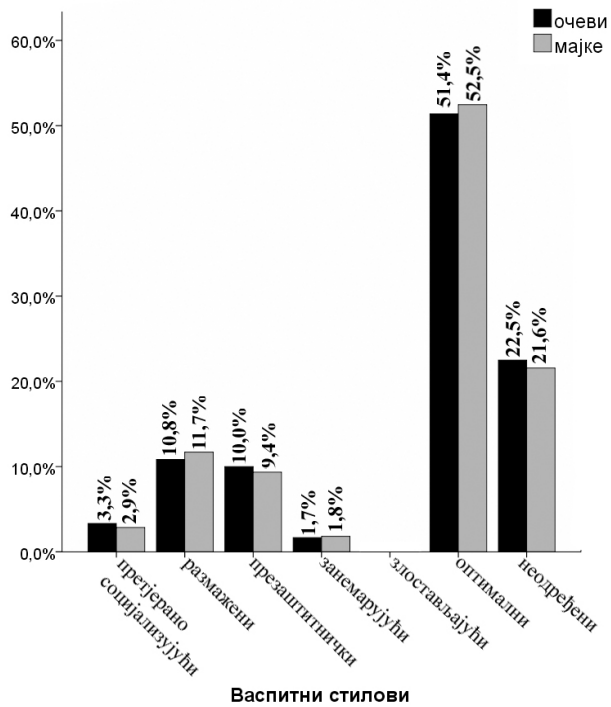
Из коефицијената корелације у табели 7 видљиво је да су процјене мушких и женских испитаника приближно уједначене када је ријеч о усаглашености васпитних поступака родитеља на димензији похвале и награде и димензији критике и казне. Корелације између процјена мушких и женских испитаника на тим димензијама се не разликују статистички значајно Код димензије очекивања и захтјеви разлика је статистички значајна: $t(390) = 2.87$, $p < 0,01$. Испитаници женског пола процјењују да су васпитни поступци мајки и очева на димензији очекивања и захтјеви више усклађени, него што то процјењују испитаници мушког пола.

Табела 8

Тестирање разлика у процјенама на димензијама васпитних поступака родитеља између мушких и женских испитаника

	Пол	M	Σ	t	p
Ма О-З	М	16.49	7.31	.46	.65
	Ж	16.16	6.96		
Ма П-Н	М	25.67	6.06	.36	.72
	Ж	25.90	6.41		
Ма К-К	М	17.36	6.96	1.62	.11
	Ж	16.20	7.04		
От О-З	М	16.49	9.04	1.24	.22
	Ж	15.47	6.58		
От П-Н	М	24.79	6.31	.03	.99
	Ж	24.78	7.06		
От К-К	М	16.69	7.35	2.52	.01
	Ж	14.84	6.48		

На димензији очекивања и захтјеви и димензији похвале и награде испитаници мушког и женског пола се нису разликовали у процјенама за мајке и очеве. На димензији критике и казне разлика није статистички значајна у процјенама за мајке, али јесте у процјенама за очеве. Испитаници мушког пола процјењују да су их очеви више критиковали и кажњавали него што то процјењују испитаници женског пола.

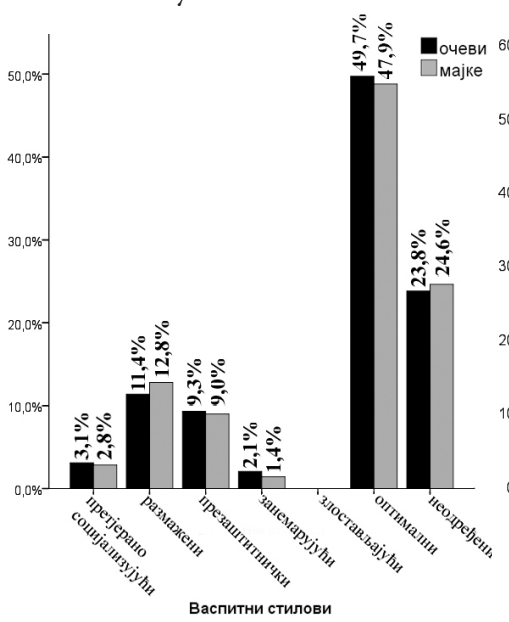
Графикон 3: Заступљеност васпитних стилова (процјене испитаника оба пола)

Графикон 3 приказује процјене испитаника о заступљености васпитних стилова код њихових родитеља.

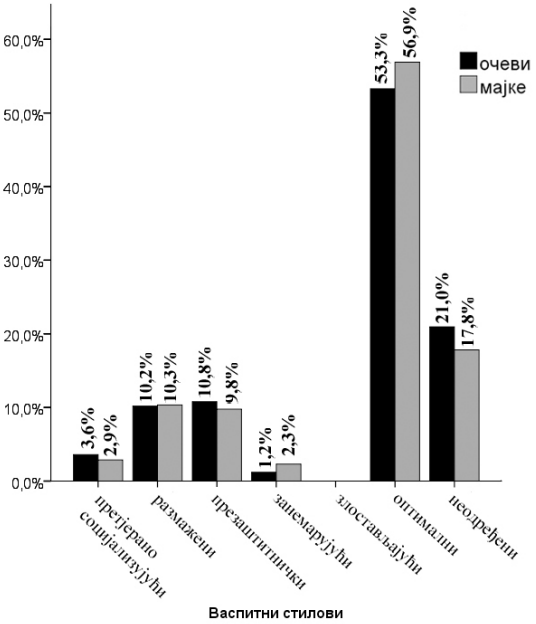
Очигледна је доминација оптималног васпитног стила, као и то да су размажени и презаштитнички стил заступљени нешто више од претјерано социјализујућег и занемарујућег. Злостављајући васпитни стил није уопште регистрован. Процјене за мајке и за очеве су у великој мјери уједначене.

Графикони 4 и 5 приказују процјене испитаника о засту-

пљености васпитних стилова код њихових родитеља посебно за женске, посебно за мушке испитанике.

Графикон 4: Заступљеност васпитних стилова (процјене испитаника женског пола)

Графикон 5: Заступљеност васпитних стилова (процјене испитаника мушког пола)

И на Графикону 4 као и на наредном графикону који приказује резултате процјена које су вршили испитаници мушког пола (Графикон 5), уочљива је иста тенденције: у око половини случајева присутан је оптимални стил док су непожељни стилови заступљени знатно мање. Такође, размажени и презаштитнички стил су нешто више присутни него претјерано социјализујући и занемарујући.

ДИСКУСИЈА И ЗАКЉУЧЦИ

Резултати нашег истраживања у сагласности су са другим истраживањима која говоре о усаглашености васпитних стилова мајки и очева. Сања Опсеница је истраживала васпитне стилове родитеља преко процјена њихове дјеце (узраст између 18 и 25 година). Утврдила је висок степен слагања (Opsenica, 2013). Сремић и Ријавец су мјериле процјене ученика виших разреда основне школе о васпитним стиловима њихових родитеља на димензијама емоционална топлина, укљученост у активности дјетета и подршка његовој аутономији (Sremić & Rijavec, 2010). Регистровале су значајну повезаност између процјена које су испитаници вршили за мајке и процјена које су вршили за очеве. Корелације су се кретале у распону од .56 до .64. Харт и сарадници извјештавају да мајке и очеви примјењују исти стил васпитања око 65% времена (Hart et al. 1992). Наше истраживање показује да се слични резултати добијају и када се мјере димензије васпитних поступака на којима почива

Миливојевићев модел васпитних стилова. На основу анализе више радова из те области, Марина Матејевић закључује да одређене разлике између родитељских улога мајки и очева постоје, али да је у испуњавању тих улога више сличности него разлика (Matejević, 2007).

Такође смо констатовали да испитаници женског и мушког пола сасвим слично процјењују усаглашеност васпитних поступака својих родитеља. Процјене о усаглашености васпитне праксе родитеља остају такве и када се у обзир узме пол испитаника (тј. пол дјетета). Синови и кћерке приближно једнако процјењују усклађеност васпитних поступака својих родитеља. Једино на димензији очекивања и захтјева процјене кћерки упућују на нешто већу усклађеност васпитних поступака мајки и очева у односу на процјене синова. Тако је друга хипотеза потврђена већим дијелом.

Наши резултати о заступљености родитељских васпитних стилова упоредиви су са резултатима које је добила Александра Шиндић (Šindić, 2010). На узорку од 241 родитеља у том истраживању је добијена сљедећа заступљеност стилова: претјерано социјализујући 2.9%; размажени 3.5%; презаштитнички 4.1%; занемарујући 2.7%; злостављајући 1.0%; оптимални 58.5%; неодређени 27.0%. Ако се ти резултати упореде са нашим резултатима (графикон 3), уочава се доста високо слагање у основним тенденцијама. У оба случаја доминира оптимални васпитни стил (код половине или нешто више од половине родитеља). Такви резултати у складу су са другим истраживањима у којима се такође региструје да је ауторитативни васпитни стил (најпожељнији стил) заступљен код око половине родитеља (Kashahu et al. 2014). И у нашем истраживању и у истраживању Александра Шиндић је заступљеност презаштитничког и размаженог стила израженија него претјерано социјализујућег и занемарујућег. Најуочљивија разлика је у томе што је у нашем истраживању заступљеност размаженог и презаштитничког стила израженија него што је то случај у истраживању Александре Шиндић. Изгледа да је већа заступљеност презаштитничког и размаженог стила у односу на претјерано социјализујући, злостављајући и занемарујући стварна одлика савремене васпитне стварности. Тако према процјенама адолесцената у Србији, родитељска топлина је знатно више присутна него родитељска контрола (Zuković et al., 2015).

Александра Шиндић је у свом истраживању у неколико случајева регистровала и злостављајући стил, док ми такве случајеве нисмо регистровали. Потребно је нагласити да је такво доста добро слагање у основним тенденцијама добијено и поред неких методолошких разлика у истраживањима. Наиме, мјерења су вршена различитим мјерним инструментима; коришћени су различити приступи мјерењу (у нашем истраживању су стилове родитеља процјењивала њихова дјеца, а у истраживању Александре Шиндић су сопствене стилове процјењивали сами родитељи); узраст васпитаника је различит (у нашем истраживању су процјене вршене за родитеље док су

њихова дјеца била у основној школи, а у истраживању Александре Шиндић мјерени су васпитни стилови родитеља предшколске дјеце). Вјероватно се наведене основне тенденције могу прихватити као реално стање наше породичне васпитне стварности, као што се вјероватно може говорити и о њеној релативној постојаности (временски размак између два истраживања је нешто преко 10 година).

До врло сличних резултата дошла је Татјана Марић. Најзаступљенији су пожељни васпитни стилови (демократски, уравнотежени, конгруентни), док су непожељни (злостављајући, занемарујући и манипулативни) заступљени у мањој мјери, али и даље се степен њиховог присуства не може означити занемарљивим (Marić, 2021).

У литератури се најчешће срећу истраживања која извјештавају о томе да ауторитативни стил доминира у односу на ауторитарни и пермисивни (Conrade & Ho, 2001; Confalonieri, et al., 2010; Hong et al., 2012; Kashahu et al., 2014; Sanavi et al., 2013; Al –Tamimi & Al-Qudah, 2019). Будући да оптимални васпитни стил у Миливојевићевом моделу највише одговара ауторитативном стилу, можемо констатовати да се наши резултати начелно слажу са истраживањима о заступљености родитељских стилова која доминирају у литератури. Такође, можемо констатовати да је наша прва хипотеза потврђена.

Када се посматрају процјене испитаника о васпитним поступцима према дјеци различитог пола, значајна разлика регистрована је на димензији критике и казне и то када су процјене вршене за васпитне поступке очева. Процјене испитаника различитог пола сугеришу да су очеви више кажњавали мушку него женску дјецу. На осталим димензијама разлике нису биле значајне. Тиме је трећа хипотеза потврђена за димензију похвале и награде, за димензију очекивања и захтјеви, за димензију критике и казне када је ријеч о процјенама за мајке, а није потврђена за димензију критике и казне у оном сегменту који се односи на васпитне поступке очева.

У неким истраживањима нису регистроване разлике у васпитним поступцима према дјеци различитог пола (Youniss et al., 1992; Hong et al., 2012). Таква истраживања су у мањини. Чешће се региструје присуство неких разлика. Дјеца женског пола у односу на дјецу мушког пола за мајке саопштавају да су у приступу према њима топлије (**Pavićević & Krstić**, 2013) и да више примјењују ауторитативни васпитни стил (Conrade & Ho, 2001). Синови у односу на ћерке за очеве процјењују да више примјењују ауторитарни васпитни стил (Confalonieri et al., 2010; Conrade & Ho, 2001; Vyas & Bano, 2016), као и пермисивни (Olivari et al., 2015). Дјеца мушког пола мајке чешће процјењују као пермисивне него дјеца женског пола (Conrade & Ho, 2001), док дјеца женског пола очеве више процјењују као ауторитативне него дјеца мушког пола (Vyas & Bano, 2016). Синови оба родитеља чешће процјењују као ауторитарне (Olivari et al., 2015), а њихове васпитне стилове процјењују у негативнијем свјетлу (Brand et al. 2011).

Иако је код мајки генерално више него код очева присутан ауторитативни васпитни стил (Milevsky et al., 2008), више истраживања указује на тенденцију да родитељи оба пола према женској дјеци чешће примјењују ауторитативни васпитни стил, него према мушкој, док ауторитарни стил чешће манифестују према мушкој, него према женској дјеци (Russel et al., 1998; Kashahu et al., 2014). Будући да ауторитарни васпитни стил подразумијева повећану примјену критика и казни, можемо рећи да су наши резултати дјелимично сагласни са већином резултата о васпитним стиловима који се срећу у литератури (родитељи више примјењују критике и казне према мушкој него према женској дјеци). Сагласни су у оном дијелу који се односи на васпитне поступке очева. Када је ријеч о примјени критика и казни од стране мајки, нисмо регистровали разлику у поступцима према дјеци различитог пола.

Педагошке импликације

Иако оптимални васпитни стил код родитеља према нашим резултатима убједљиво доминира, остаје чињеница да се присуство непожељних стилова не може третирати занемарљивим. У приближно једној четвртини случајева ријеч је о таквим стиловима. При том треба имати на уму да значајан број случајева нисмо, према примијењеном моделу, могли недвосмислено разврстати у неки од стилова (сврстани су у неодређени стил). И међу њима је вјероватно одређен број оних који знатније одступају од оптималног васпитног стила. Таква заступљеност непожељних стилова говори о потреби пружања систематске педагошке подршке родитељима на плану њиховог оспособљавања за успјешно вршење родитељске васпитне улоге.

Релативно високо подударање родитеља у васпитним поступцима дјелује охрабрујуће (имајући на уму негативне ефекте које може изазвати неподударање), али овдје треба показати опрез, јер слагање родитеља у васпитним стиловима коју су непожељни не може се сматрати позитивним. Није важан сам чин слагања по себи–важно је у каквом васпитном стилу се родитељи подударају.

Ограничења истраживања

Једно од ограничења може се односити на чињеницу да смо васпитне стилове родитеља мјерили преко процјена њихове дјеце, тако да може остати дилема колико су те процјене реални показатељи стања. То је методолошка дилема са којим се срећу сви истраживачи који одаберу такав приступ мјерењу родитељских васпитних стилова, јер на примјер, неки аутори извјештавају да слагање између процјена дјеце о понашању родитеља и процјена родитеља о сопственом понашању не мора увијек бити високо (Tein, et al., 1994).

Друго могуће ограничење тиче се начина на који смо вршили разврставање родитеља према њиховим васпитним стиловима, полазећи од скорова

на димензијама васпитних поступака. Из описа начина разврставања (дат је у методолошком дијелу) видљиво је да је начин релативно компликован и да критеријуми за одређивање у којим се границама скорови на димензијама могу сматрати оптималним јесу логични, али су у извјесној мјери и произвољни.

Литература

Al –Tamimi, A., & Al-Qudah, M. A. (2019). The relationship between the parenting styles of

the students of the first three grades with their level of creativity. *Science Studies: An Interdisciplinary Journal for Science and Technology Studies, 13*(1), 123–134. https://www.researchgate.net/publication/331987855_The_Relationship_between_the_Parenting_Styles_of_the_Students_of_the_First_Three_Grades_with_their_Level_of_Creativity

Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. Authoritative Parental Control. *Adolescence*, *3*(11), 255–272.

Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, *4*, 1–103. http://doi.org/10.1037/h0030372

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence, 11*, 56–95.

https://doi.org/10.1177/0272431691111004

Brand, S., Gerber, M., Beck, J., Kalak, N., Hatzinger, M., Pühse, U., & Holsboer-Trachsler, E. (2011). Perceived parenting styles differ between genders but not between elite athletes and controls. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics, 2*, 9–14. https://doi.org/10.2147/AHMT.S16992

Clausen, S. E. (1996). Parenting styles and adolescent drug use behaviours. *Childhood, 3*(3), 403-414.

Confalonieri, E., Bacchini, D., Olivari, M. G., Affuso, G., Tagliabue, S., & Miranda, M. C. (2010). Adolescenti e stili educativi genitoriali: Quale percezione? *Psicologia dell'Educazione, 4*, 9–27.

Conrade, G., & Ho, R. (2001). Differential parenting styles for fathers and mothers: differential treatment for sons and daughters, *Australian journal of psychology, 53*(1), 29–35. https://doi.org/10.1080/00049530108255119

Čudina–Obradović, M., & Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Golden marketing-Tehnička knjiga.

Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: an integrative model. *Psychological Bulletin, 113*, 487–496. https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487

Fearon, D., & Saxon, T. (2013). The relationship between parenting styles and creativity in a sample of Jamaican children. *Creativity research*, *25*(1), 119-128. https://doi.org/ 10.1080/10400419.2013.752287

Ge, X., Best, K. M., Conger, R. D., & Simons, R. L. (1996). Parenting behaviors and the occurrence and co-occurrence of adolescent depressive symptoms and conduct problems. *Developmental Psychology, 32*, 717-731. https://doi.org/10.1037/0012-1649.32.4.717

Genc, L. (1994). Percepcija zastupljenost vaspitnih postupaka roditelja u zavisnosti od pola, uzrasta, socioekonomskog statusa i školskog uspeha adolescenata. In Đ. Đurić (Ed.), *Ličnost u višekulturnoj sredini* (pp. 15–24). Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju.

Hart, C., Dewolf, D., Wozniak, P., & Butts, D. (1992). Maternal and paternal disciplinary styles: Relations with preschoolers' playground behavioral orientations and peer status. *Child development, 63,* 879–892. https://doi.org/10.2307/1131240_

Hong, C. Y., Baharudin, R., & Hossain, Z. (2012). Fathers' parenting styles in chinese families in urban Malaysia. *Journal of Social Sciences & Humanities, 20*(4), 1019–1034.

Ilić, M. (2008). Stilovi porodičnog vaspitanja. *Norma*, *13*(3), 9–28.

Kashahu, L., Dibra, G., Osmanaga, F., & Bushati, J. (2014). The relationship between parental demographics, parenting styles and student academic achievement. *European Scientific Journal*, *10*(13), 1857–7881. https://doi.org/10.19044/ESJ.2014.V10N13P

Keresteš, G., Brković, I., & Jagodić, G. K. (2012). Predictors of psychological well-being of adolescents, parents. *Journal of Happiness Studies, 13*(6), 1073–1089. https://doi.org/10.1007/s10902-011-9307-1

Kuppens, S., & Ceulemans, E. (2019). Parenting styles: A closer look at a well-known concept. *Journal of Child and Family Studies, 28*(1), 168–181. https://doi.org/10.1007/s10826-018-1242-x

Lacković-Grgin, K. (1982). Roditeljski stil rukovođenja i socijalno ponašanje učenika. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, *15*, 143-152.

Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the

Context of the Family: Parent-Child Interaction. In P. H. Mussen, & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of Child Psychology*: *Socialization, Personality, and Social Development* (vol. 4, pp. 1–101). Wiley.

Marić, T. (2021). Parenting styles as predictors of students' involvement in the educational process. *Croatian Journal of Education, 23*(1), 81-106. https://doi.org/10.15516/cje.v23i1.3972

Matejević, M. (2007). *Vrednosne orijentacije i vaspitni stil roditelja*. Filozofski fakultet.

Matejević, M., & Stojković, J. (2012). Vaspitni stil roditelja i školski uspeh mlađih adolescenata. *Inovacije u nastavi*, 25(2), 37–46.

Mihić, I., & Petrović, J. (2009). Percepcija kvaliteta odnosa unutar porodice–iskustvo adolescenata iz Srbije, *Primenjena psihologija, 2*(4), 369–384. https://doi.org/10.19090/pp.2009.4.369-384

Milevsky, A., Schlechter, M., Klem, L., & Kehl, R. (2008). Constellations of maternal and paternal parenting styles in adolescence: Congruity and well-being. Marriage & Family Review, *44*(1), 81–98. https://doi.org/10.1080/01494920802185447

Milivojević, Z., Bilban, K., Kokelj, V., Kramberger, M., Steiner, T., & Kožuh, B. (2007). *Mala knjiga za velike roditelje*. Psihopolis.

Moilanen, K. L., Rasmussen, K. E., & Padilla-Walker, L. M. (2014). Bidirectional associations between self-regulation and parenting styles in early adolescence. *Journal of Research on Adolescence*. Advance online publication. https://doi.org/10.1111/jora.12125

Nyarko, K. (2011). The influence of authoritative parenting style on adolescents' academic achievement. *American journal of social and management sciences, 2*(3), 278–282. https://doi.org/10.5251/ajsms.2011.2.3.278.282

Olivari, M. G., Tagliabue, S., & Confalonieri, E. (2013). Parenting Style and Dimensions Questionnaire: A review of reliability and validity. *Marriage & Family Review, 49*, 465–490. https://doi.org/10.1080/01494929.2013.770812

Olivari, M. G., Wahnb, E. H., Maridaki-Kassotakic, K., Antonopoulouc, K., & Confalonieria, E. (2015). Adolescent perceptions of parenting styles in Sweden, Italy and Greece: An exploratory study. *Europe's journal of psychology, 11*(2), 244–258,

https://doi.org/10.5964/ejop.v11i2.887

Opsenica, S. (2013). Kompatibilnost vaspitnih stilova očeva i majki. *Nova škola, 8*(1), 107–117. https://doi.org/10.7251/NSK13011020

Pavićević, M., & Krstić M. (2013). Vaspitni stavovi i zadovoljstvo porodicom kod studenata. U B. Jovanović & M. Krstić (ur.), *Pojedinac, porodica, društvo u tranziciji* (pp. 317–335). Filozofski fakultet Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici.

Palacios, J., González, M. M., & Moreno, M. C. (1992). Stimulating the child in the zone of proximal development: The role of parents' ideas. In I. E. Sigel, A. V. McGillicuddy-DeLisi & J. J. Goodnow (Eds.), *Parental belief system: The psychological consequences for children* (pp. 71–94). Lawrence Erlbaum Associates.

Parke, R. D. (2000). Father involvement: A developmental psychological perspective. *Marriage & Family Review, 29*, 43–58. https://doi.org/10.1300/J002v29n02_04

Pjurkovska-Petrović, K., & Ševkušić, S. (1996). Očekivanja roditelja i nastavnika: autonomna ili konformistička ličnost deteta, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja, 28*, 69–88.

Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research, 36*, 16–47. https://doi.org/10.1177/106939710203600102

Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H., & Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sample with preschool children. *Australian Journal of Psychology, 50*(2), 1-11. https://doi.org/10.1080/00049539808257539

Sanavi, F. S., Baghbanian, A., Shovey, M. F., & Ansari-Moghaddam, A. (2013). A study on family communication pattern and parenting styles with quality of life in adolescent. *Journal of the Pakistan Medical Association, 63*(11), 1393–1398.

Schaefer, E. S. (1959). A circumplex model for maternal behavior. Journal of Abnormal and Social Psychology, *59*(2), 226–235. https://doi.org/10.1037/h0041114

Sentse, M., Veenstra, R., Lindenberg, S., Verhulst, F. C., & Ormel, J. (2009). Buffers and risks in temperament and family for early adolescent psychopathology: Generic, conditional, or domain-specific effects? The TRAILS Study. *Developmental Psychology, 45*, 419–430. https://doi.org/10.1037/a0014072

Sremić, I., & Rijavec, M. (2010). Povezanost percepcije majčinog i očevog roditeljskog ponašanja i školskog uspjeha kod učenika osnovne škole. *Odgojne znanosti, 12*(2), 47–360.

Šindić, A. (2010). *Roditeljski stilovi vaspitanja i dječije kompetencije na predškolskom uzrastu*. HBS.

Tein, J. Y., Roosa, M. W., & Michaels, M. (1994). Agreement between parent and child reports on parental behaviors. *Journal of Marriage and Family, 56,* 341-355. https://doi.org/10.2307/353104

Vyas, K., & Bano, S. (2016). Child's gender and parenting styles. *Delhi psychiatry journal*, *19* (2), 289–293. https://www.researchgate.net/publication/311970977_

Child's_Gender_and_Parenting_Styles

Zuković, S., Ninković, S., & Krstić, K. (2015). Vaspitni postupci roditelja iz ugla adolescenata. *Psihološka istraživanja, 18*(1), 125–143.

Youniss, J., DeSantis, J. P., & Henderson, S. H. (1992). Parent's cognitions and developmental chances in relationships during adolescenece. In I. E. Sigel, A.V. McGillicuddy-De Lisi & J. J. Goodnow (Eds.), *Parental beliefs systems: The psychological concequences for children* (2nd ed., pp. 199-218). Hillsdale.

ПРИЛОГ

Упутство за попуњавање скале за процјену родитељских васпитних стилова:

У овој табели описани су неки облици реаговања родитеља на понашања њихове дјеце. Ваш задатак је да за описана реаговања процијените колико често су била присутна код Ваших родитеља у вријеме док сте били у вишим разредима основне школе. Процјене ћете вршити стављањем знака **X** у одговарајуће поље, посебно за мајку, посебно за оца. Уколико сте одрастали са једним родитељем, процјене урадите само за тог родитеља.

1	Када бисте урадили нешто добро, Ваш родитељ би вас похвалио.
2	Родитељ је пред Вас постављао циљеве које није било лако остварити.
3	Родитељ Вас је кажњавао када сте показивали непослушност.
4	За добар успјех у школи родитељ Вас је награђивао стварима или активностима које су Вам биле важне.
5	Ваш родитељ је очекивао да у школи будете међу најбољим ученицима.
6	Као награду за то што сте били добри, родитељ Вам је испуњавао неку Вашу жељу.
7	Родитељ Вас је више критиковао за оно што урадите лоше него што Вас је хвалио за оно што урадите добро.
8	И када и нечему не бисте успјели, Ваш родитељ би Вас похвалио што сте се потрудили.
9	Колико год добро да сте нешто урадили, Ваш родитељ је сматрао да је то могло бар мало боље.
10	Било је ситуација када Вас је родитељ казнио, а да то није било сасвим заслужено.
11	Имали сте осјећај да Ваш родитељ никад није задовољан вашим постигнућима.
12	За неку лошију оцјену у школи морали сте да саслушате критику од стране свог родитеља.
13	Било је ситуација у којима је Ваш родитељ наводио другу дјецу као примјере не које се требате угледати.
14	Када бисте урадили нешто лоше, родитељ Вам је ускраћивао ствари или ситуације које су Вам биле важне.
15	Ваш родитељ Вам је стављао до знања да је поносан на Вас.

Начин бодовања: никад–1 бод; врло ријетко–2 бода; ријетко–3 бода; ни често ни ријетко–4 бода; често–5 бодова; врло често–6 бодова; увијек–7 бодова.